

Jákobova a Josefova smrt a pohřeb

Převod materiálu

David Najbrt

Pořadí v lekci

10

Téma

Při pohřbu se lidé louží se svým blízkým člověkem, společně jako jeho rodina a přátelé, prožívají smutek nad ztrátou vztahu, připomínají si vzájemně Boží požehnání v jeho životě a naději nového setkání.

Cíle

- Dět si připomenou, že na pohřbu jsme spolu se všemi, kdo měli zemřelého rádi, a s Pánem Bohem.
 - Dět se naučí, že pohřeb patří k životu. K životu zemřelého i k životu jeho rodiny a přátel.
 - Dět pochopí, že pohřeb je místo pro smutek, a taky pro vzájemnost a naději.
 - Dět se naučí, že je důležité být s tím, kdo umírá. A taky vzpomínat na toho, kdo zemřel.
-

Pro učitele

Poznámky k příběhu

- Jákob přichází do Egypta (Gn 46) s celým svým rodem:
 1. protože ještě pět let měla trvat všeobecná neúroda, zatímco Egypt byl zásoben díky Josefovi, vedeném Hospodinem (Gn 45,6.11);
 2. protože se chce před svou smrtí setkat s Josefem (Gn 45,28) — obnovit přerušovaný vztah a předat požehnání.
- Hospodin Jákobovi slibuje, že jej z Egypta zase přivede (Gn 46,3–4):
 1. Jákob Josefa v tomto smyslu zavazuje přísahou, aby jej pohřbil ne v Egyptě, ale v zaslíbené zemi, k jeho otcům — předchůdcům ve víře (Gn 47,29–31);
 2. naplnění tohoto zaslíbení vypráví příběh exodu pro Jákobovy potomky, pro celý Izrael.
- Jákob onemocní, blíží se jeho smrt, předává požehnání Josefovi a jeho synům (Gn 48) — je to tradice (předání) požehnání vloženého Hospodinem na Abrahama (Abrama), předaného pak Izákovi a Izákem Jákobovi.
- Boží požehnání (a zaslíbení a povolání: „Stať se požehnáním.“ [Gn 12,2]) je předáváno vždy do další generace, i když zpravidla ne prvorozenému synu (ne Izmael, ale Izák; ne Ezau, ale Jákob; ne Rúben, ale Josef), ale tam, kudy cestu od zaslíbení k naplnění vede Pán Bůh.
- Používání obou praotcovských jmen — Jákob a Izrael — pramení v Jákobově zápase o požehnání. Jákob (dosl. Úskočný, Lstivý) dostává vyznavačské jméno Izrael — zápasí Bůh (Gn 32,29–30; 35,10nn).
- Před svou smrtí svolává Jákob všechny své syny a pronáší závěť a požehnání (Gn 49,1–28) a zavazuje je všechny (jako předtím Josefa), aby jej pohřbili v zaslíbené zemi u jeho předků (Gn 49,29–32), a umírá: „byl připojen ke svému lidu.“
- „Byl připojen ke svému lidu.“ Velmi cudná formulace. Nemáme zde masivní informaci o tom, co se s člověkem děje po smrti. Je zde jednoduché vyznání o lidu víry, který má své místo v Božím vztahu k lidem, a to i po smrti. Boží požehnání, které nesli jeho tradenti životem, není smrtí anulováno. Boží požehnání a s ním konkrétní člověk, který je žil, je v našich rozměrech uzavřeno a předáno dále, ovšem v rozměrech Božích má stále své místo.

- Když Jákob umírá, p?edává požehnání a povolání Josefovi a všem syn?m. Jeho kapitola v p?íběhu víry je uzav?ena, ovšem smrtí nedochází k její destrukci — vztah k Bohu a p?íslušnost k jeho lidu smrtí nekon?í.
- Josef se lou?í se svým otcem velmi intimn?: plakal nad ním a líbal ho.
- Pé?e o Jákobovo t?lo je provedena velmi d?kladn? podle egyptských zvyk? (mumifikace).
- D?ležitá je doba smutku — rituál rozlou?ení se zem?elým ?lov?kem má sv?j rozm?r ?asový. Jako lidé jsme ustrojeni tak, že pro prožití smutku, pro rozlou?ení se, pro vyrovnání se se ztrátou pot?ebujeme ur?itý ?as. ?as, který je z?eteln? vymezen. Smutek je prožíván po ur?itou dobu a pak ukon?en. Vzpomínka na zem?elého ovšem z?stává.
- Egyp?ané prožívali smutek 70 dní, z úcty k Josefov? otci, který je zachránil p?ed hladomorem; Josef po?ádá pro Jákoba sedmidenní smute?ní slavnost na hranicích zaslíbené zem? u Jordánu.
- S Jákobem se p?i poh?bu lou?í jeho nejbližší, jeho rodina (celál!), a také všichni ti, kdo k n?mu m?li úctu (by? t?eba jako k Josefov? otci — Egyp?ané).
- Z Egypta se do zaslíbené zem? vystupuje — sm?r vzh?ru zde není (jen) geografický, ale duchovní. Do Egypta se zpátky sestupuje.
- Po Jákobov? poh?bu urovnávají (ješt? jednou) jeho synové spory, které je rozd?lovaly, ve jménu svého zem?elého otce prosí Josefa o odpušt?ní. Josef jim už odpustil a ut?šuje je.
- Josef p?ed svou smrtí nep?edává požehnání svým syn?m — do další generace, p?edal jim je totiž rovnou už Jákob (Gn 48).
- Josef, p?estože je zvláštním nositelem požehnání ve své generaci a p?estože je mladší než jeho brat?i (krom? Benjamína), umírá d?íve než oni. Boží blízkost a požehnání není p?i Josefovi ani zárukou nejdelšího (a v n?kterých starozákonních rozm?rech proto i nejkvalitn?jšího) života, ani života nejpokojn?jšího ?i nejjednoduššího (rodinné spory ústící až do nenávisti, pokusu o vraždu, prodání do otroctví, v?zn?ní, exil).
- P?estože je Josefovo životní povolání spojeno s Egyptem, i on zavazuje své bratry, aby byl poh?ben v zaslíbené zemi, a tak i on „p?ipojen ke svému lidu“ i místem (resp. zp?sobem) svého poh?bu.
- Synové Izraelovi, kte?í jsou k tomu zavázáni, mohou být krom? Josefových bratr? také Manases a Efrajim, které Jákob p?ijal za syny své, nebo d?jinn?-spásn? Izrael v?bec, jako potomci Izraelovi v dalších generacích, kte?í tento závazek nakonec splní (Ex 13,19; Joz 24,32).

Poznámky k tématu období

- Svátek (slavnost) všech svatých p?ipomínal p?vodn? (a p?vodn? v r?zných termínech) všechny mu?edníky (sv?dky víry, kte?í dosv?d?ili svoji víru i svou smrtí).
- V souvislosti s keltským novým rokem se kolem 8. století v (keltském) Irsku za?al slavit svátek všech svatých 1. listopadu a (z?ejm? díky mohutné irské misii) nakonec tento termín p?evládl v celém západním k?es?anství.
- Jeho p?edve?er je v anglosaských zemích slaven jako Halloween (All Hallows' Eve, tedy P?edve?er všech svatých) s maskovaným rejem (ze zbytk? keltského svátku pohanského).
- 2. listopad je pak slaven v západní (katolické) tradici jako Vzpomínka na všechny v?rné zem?elé (u nás lidov? „Duši?ky“).
- V našich krajích (lidov?-katolických) je tento den (toto období) vyhrazeno pro návštěvu hrob? svých blízkých, pro vzpomínání na jejich život.
- V katolickém prost?edí r?zná pojetí — od liturgie zd?raz?ující nad?ji vzk?íšení, po snad až obskurní „získávání odpustk? pro duše v o?istci“.
- Záv?r církevního roku (poslední m?síc), a také to, že je toto téma v tomto období „živé“ i v ne-v?íci spole?nosti, vede k jeho promýšlení a uchopení i nás.

Úskali

- Pokud je ve skupin? d?tí n?kdo, kdo má se smrtí blízkého ?lov?ka vlastní zkušenost, je t?eba být velmi opatrný. Nejlépe v?d?t p?edem, jak má tuto skute?nost zpracovanou. Aby katecheta dokázal utáhnout

nebo p?esm?rovat p?ípadnou pastora?ní pot?ebu.

- Pokud chce ?lov?k mluvit o své vlastní zkušenosti, a? už s tradicemi v rodin?, ve sboru, nebo p?ímo o konkrétním blízkém zem?elém, nebo dokonce pokud za?nou d?ti samy o takových svých zkušenostech promlouvat, je t?eba být dob?e p?ipraven a situaci vést s ohledem na pot?eby t?ch nejpot?ebn?jších.
- S tématem smrti se pravideln? objeví otázka, co se s ?lov?kem d?je po smrti. Pokud se držíme sv?dectví Bible (doporu?ené nastavení), nem?žeme konstruovat n?jaké konkrétní výpov?di. ?lov?k je v dobrých Božích rukou v život? i ve smrti, m?žeme spoléhat, že nás Pán B?h miluje i po smrti, že vztah s Bohem a skrze n?j v?bec všechny dobré vztahy lásky smrtí nekončí.
- Mohou se objevit i otázky, kterým bychom se nejrad?ji vyhnuli, nebo je odbyli — za všechny: a co bude po smrti se zví?aty (domácími milá?ky)? Co budeš v p?íštím život??
- P?evt?lování není kompatibilní s biblickým d?razem na jedine?nost a jedine?nou hodnotu a d?stojnost lidského života. Zví?ata nejsou v biblických p?edstavách v?nosti zmi?ována — dogmatická rigidnost zde však není na míst? a m?žeme zde ovšem vztáhnout zaslíbení nového stvo?ení myslím velmi široce, t?žko ovšem konkrétn?. Obecn? to, co je z lásky, má v novém stvo?ení své místo.

Odkazy

Brown, Laurene Krasny: *Když Dinosaur?m n?kdo um?e: malá knížka o velkých starostech pro malé i velké*. Praha: Cesta dom?, 2014.

Giboda, Igor: *O smrti*. Bratislava: Serafín, 2008.

Fulghum, Robert: *Od za?átku do konce: naše životní rituály*. Praha: Argo, 2010.

Halík, Tomáš: *Žít s tajemstvím: podn?ty k promýšlení víry*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013.

Vries, Tinie de: *Hrajeme si v Boží zahrad?: p?íru?ka pro katechezi d?tí*. Heršpice: EMAN, 1998.

Muro?ová, Eva — Havel, Tomáš C. (ed.): *D?ti se ptají, odborníci odpovídají*. ?eské Bud?jovice: Petrinum, 2013.

Agenda ?eskobratrské církve evangelické: Bohoslužebná kniha. Díl 1. Praha: Synodní rada ?eskobratrské církve evangelické, 1983.

Plzáková, Elen: [Um?el a byl poh?ben](#).

Pro d?ti

Pro p?edškolní d?ti

Životní rituály: Kdy se schází celá rodina a p?átelé, všichni blízcí lidé? Když se ?lov?k narodí jako miminko, u jeho k?tu (konfirmace), na jeho narozeninách, na svatb?? Ješt? n?kde? Taky na poh?bu?

Zkuste si p?inést a d?tem ukázat n?kolik p?edm?t?, které se pojí s jednotlivými p?íležitostmi, d?ležitými v život? ?lov?ka, p?i kterých se schází jeho blízcí k oslav?. Nap?. dudlík nebo plenka, narozeninová sví?ka nebo dort, konvi?ka nebo miska vody (ke k?tu), svatební fotografie nebo prstýnek. A taky ?ernou pásku, fotku s ní, nebo cokoliv, co souvisí s poh?bem (kv?tiny a v?nce rad?ji ne).

P?i takových p?íležitostech oslavujeme n?co moc d?ležitého pro druhého ?lov?ka nebo pro nás samotné. Dáváme a dostáváme dárky, společn? jíme ob?erstvení nebo hostinu, hezky se oblékáme. Máme radost a je to slavnostní chvíle. Dáváme n?komu dárky, protože ho máme rádi. Společné jídlo a pití je n?co, co nás

s druhými spojuje. Slavnostně se oblékáme, protože si toho ?lov?ka vážíme.

Při pohřbu jsme smutní, protože se s tím, kdo zemřel, už nebudeme vídat, už nebudeme spolu. Můžeme však říci, že ten, kdo umřel, je u Pána Boha a my se s ním nakonec zase setkáme. A třeba na hostinu. Při pohřbu si připomínáme, co dobrého ten, kdo umřel, udělal a jak jsme ho měli rádi. Poděkujeme Pánu Bohu, za všechno, co jsme s ním mohli prožít. Na pohřeb se hezky oblékneme, protože jsme si toho ?lov?ka vážili. Zaspíváme písničku, kterou měl rád, jako na jeho narozeninách.

Takhle si můžeme toho, kdo umřel, připomínat vždycky třeba při jeho narozeninách (nedožítých) nebo ve (výroční) den jeho úmrtí nebo pohřbu. Sejit se, prohlédnout si fotografie, na kterých jsme s ním, připomenout si, co hezkého jsme s ním zažili, zaspívat si tu jeho písničku, udělat si jeho oblíbené občerstvení. A pomodlit se a poděkovat za něj znovu Pánu Bohu. A připomenout si, že víme, že se v Boží lásce znovu setkáme. A zajít třeba společně k jeho hrobu nebo na jeho oblíbené místo.

Je dobré o svých blízkých toho hodně vědět, abychom s nimi mohli slavit jejich životní oslavy a udělat jim i dobrý pohřeb. Můžeme se bavit i o oblíbené písničce, o oblíbeném místě, o oblíbeném jídle, mém i svých rodičích, prarodičích atd.

Pro mladší děti

Josef byl kluk, kterého jeho vlastní bratři neměli rádi (Jejich táta ho měl jako svého mazánka a on sám se na něj vyťahoval a provokoval je. Oni museli hodně pomáhat, on nemusel a ještě dostával drahé dárky.) Nakonec to došlo tak daleko, že ho málem doopravdy zabili. Na poslední chvíli ho nakonec nezabili, ale prodali do otroctví do Egypta. Tátovi řekli, že je mrtvý, a ten se s tím vůbec nemohl vyrovnat. Josef musel v Egyptě sloužit a nakonec se dostal nevinno i do vězení. Díky Pánu Bohu se ale nakonec dostal až na místo správce celého Egypta, a když měl přijít hladomor (nic se neurodilo na polích, takže lidé by umírali hladem), nashromáždil předtím velké zásoby. Díky Pánu Bohu tak zachránil spoustu lidí před smrtí hladem a mohl pomoci i svým bratrům, kterým všechno odpustil a pozval je, aby se k němu do Egypta všichni přestěhovali i s jejich starým tátou.

Když se táta Jákob dozvěděl, že jeho Josef je naživu, hned se vydal na cestu, protože ho chtěl před smrtí ještě jednou vidět a chtěl mu předat požehnání. Už Jákobovu dědečkovi Abrahamovi totiž Pán Bůh slíbil, že bude s ním celý život, že se o něj bude starat, když mu bude těžko, a že se na něj bude moci vždycky spolehnout. A taky že bude mít hodně dětí a ty zase budou mít děti a ty zase pořád dál, až jednou v jedné další generaci bude takové požehnání pro všechny lidi (my víme, že to požehnání pro všechny je Pán Ježíš — Abrahamův praprapra...vnuk). Tohle požehnání a tenhle slib předal Abraham svému klukovi Izákovi, Izák zase svému Jákobovi, a Jákob to zase chtěl předat dál, do další generace. A udělal to, když se konečně v Egyptě setkali.

Když už byl Jákob hodně starý a dostal těžkou nemoc, věděl, že už brzo umře. Zavolal si všechny svoje děti a spoustu jejich dětí a vůbec celou rodinu a se všemi se rozloučil a všem jim požehnal. A řekl jim, jak si přeje, aby ho pohřbili. Řekl si, aby ho pohřbili tam, kde je pohřbený jeho děda Abraham a jeho babička Sára a jeho táta Izák a jeho máma Rebeka a taky jeho žena (jedna) Lea. (Ráchel mu zemřela na cestách, tu musel pohřbit jinde, a jeho další ženy asi taky někde jinde, ale to nevíme.) Jákob nechtěl mít pohřeb v Egyptě, vlastně v cizí zemi, kde uctívali taky různé cizí modly. Ale chtěl mít pohřeb v zemi, kterou Pán Bůh slíbil jeho dědovi, a taky na místě, kde měl pohřeb už děda, který Pánu Bohu věřil, a babička a táta a máma a Lea, kteří všichni taky Pánu Bohu věřili. (Když měla pohřeb moje babička, bylo to v kostele, při bohoslužbách, a až budu mít pohřeb já, chci, aby to bylo v kostele, protože taky věřím Pánu Bohu.)

Když Jákob umřel, drželi za něj smutek v celém Egyptě, moc si ho vážili, vždyť to byl táta Josefa, který je zachránil před hladomorem. Josef je nechal. Nechal je, i aby ho nabalzamovali (udělali z něho mumii), protože se to tak v Egyptě dělalo. Smutek a úcta k zemřelému ?lov?ku vyjadřuje každý jinak, v různých zemích a v různých dobách. Nám by to dnes třeba přišlo divné, ale oni dělali to nejlepší pro Jákoba, protože

si ho vážili.

Nakonec ho Josef odvezl k jejich pohřbu do té země zaslíbené, na jejich rodinný hřbitov. Když byli na hranicích, u Jordánu, udělali takový smuteční obřad, aby se s Jákobem rozloučili. Byli tam všichni jeho děti, jejich rodiny, celá velká rodina, i spousta přátel a známých a těch, kdo měli Jáкова rádi a vážili si ho.

Poplakali si, zazpívali Pánu Bohu Jákobovy písně, udělali si slavnostní hostinu na Jákobovu počest, poděkovali Pánu Bohu za Jáкова a za požehnání, které skrze něj Pán Bůh jim všem prokázal. Nakonec ho uložili do hrobu a vrátili se zpátky. Na Jáкова dál vzpomínali, na všechno dobré, co s ním zažili a na všechna jeho Boží požehnání.

Když se vrátili z pohřbu, ostatní bratři se rozhodli, že se raději s Josefem ještě jednou usmíří, že ho poprosí, aby jim odpustil, co mu hrozného provedli. Při pohřbu si uvědomili, jak vážný a důležitý a omezený (řasový) je život, aby v něm člověk dělal něco špatného druhým lidem, a nebo aby nechal takovou věc jen tak a neprosil o odpuštění. Josef jim odpustil už dávno a teď je už šoval. Jákobův život byl pro usmíření jeho synů důležitý ještě i po jeho pohřbu a vlastně v tomhle smyslu i pořád dál.

Když nakonec umíral i Josef, slíbili mu jeho bratři, že bude mít taky pohřeb v zaslíbené zemi, jako ti, kdo věřili Pánu Bohu. Nakonec se tenhle slib splnil. Když Pán Bůh vyvedl Izrael — potomky Jákobových synů z Egypta, vzali s sebou Josefovy kosti a pohřbili je, když přišli do země zaslíbené.

Pro starší děti

- Byli jste někdy na pohřbu? Jak vypadá pohřeb? Co by tam nemělo chybět?
- Kdo by měl být na pohřbu? Rodina? Přátelé?
- Proč se dělá pohřeb? Hodně lidí dnes pro svoje blízké pohřeb nedělá, nechce jim to pak?
- Byli jste vy nebo vaši rodiče navštívit někoho, kdo byl už moc nemocný, kdo už měl brzo umřít? Jaké to bylo? Je důležité se s někým takhle rozloučit?
- Byli jste se podívat na hřbitov? na hrob někoho z rodiny? Vzpomínáte u vás v rodině na prababičky a pradědy, dědečky a babičky, na ty, kdo umřeli? Těba te? „na Dušičky“?
- Koho si Jákob zavolaal, když umíral? Jaký si přál pohřeb? Co si přál Josef?
- Proč se chtěli po Jákobově pohřbu Josefovi bratři ještě jednou s Josefem usmířit? Bylo to důležité?

Zkuste pohřeb namalovat: někde se dělá průvod od domu zeměleho do kostela, na bohoslužby a pak na hřbitov. Pak bývá pohřební hostina. Hraje se hudba a zpívají se písně. Někdo má pohřeb v takzvané obřadní síni. Někdo v krematoriu.

Zkuste si nad obrázky chvíli povídat. Proč se na nich objevilo právě tohle?

Křesťanský pohřeb je především bohoslužba. Vyjádření vděčnosti Pánu Bohu za život toho, kdo umřel, za všechno dobré, co jsme s ním mohli prožít. Prosba, aby Pán Bůh odpustil všechno to, co jsme si zůstali se zemělým dlužní, co už nemůžeme spolu s ním napravit. A prosba, aby nám Pán Bůh dával vždycky víru a naději, že se jednou zase potkáme u Pána Boha. K pohřbu patří to, že jsme spolu, že se spolu modlíme, děkujeme, prosíme. Zpíváme Pánu Bohu modlitby a písně, ve kterých vyjadřujeme vděčnost a naději. A Pán Bůh nám dává svůj pokoj a útchu.

A taky pak spolu jíme slavnostní hostinu, a vzpomínáme na všechno dobré, co jsme se zemělým prožili. I na legrační věci, to se může a má.

Pohřeb je vlastně takový rituál, kde můžeme prožít svůj smutek, společně s druhými lidmi a s Pánem Bohem.

Na pohřbu bychom měli být všichni, kdo jsme zeměleho znali, kdo jsme s ním něco prožili.

Když víme, že někdo brzo umře, je důležité se s ním setkat, být s ním. Nevíme třeba, co bychom mohli říkat, ale to nevadí. Je důležité být spolu, a třeba jej jenom chytnout za ruku, nebo ho pohladit. Abychom oba (všichni) věděli, že se máme rádi a že nám na něm záleží. Abychom si mohli říci, všechno důležité, i to, co nás trápí.

Přesah

Zkuste si doma povídat o tom, co jste dnes slyšeli a zkusili. Prohlédněte si staré fotografie, zeptejte se rodičů na ty, kdo už zemřeli. Jak si je pamatují, co pro ně bylo důležité, na co vzpomínají nejraději. Zkuste si zazpívat jejich oblíbenou písničku (křesťanskou?).

Zkuste se společně vypravit na místo, které měli rádi, nebo k jejich hrobu.

Připomínají se u vás kostele zemřelí členové sboru?

Pomůcky: Předměty související s životními oslavami; barvy, pastelky, papíry; píseň Zachovej nám víru (Svítá 389) se vzpomínkou na svátky víry biblické i naše blízké zemřelé (nebo členy sborového společenství).

Liturgie

Píseň

Krásná je modrá obloha (EZ 178); *Buď tobě sláva* (EZ 178); *Ó ujmí ruku moji* (EZ 559); *Z tvé ruky, Pane můj* (EZ 636); *Kristus je má síla* (EZ 648); *Můj Pán všechny svolá* (Svítá 193); *Pan Mařátko* (Svítá 263); *Rok za rokem* (Svítá 286); *Tvá svoboda* (Svítá 344); *Zachovej nám víru* (Svítá 389)

Biblický text k zapamatování

Až budu připojen ke svému lidu, pochovejte mě k mým otčím. (Gn 49,29 b)

Modlitba

Pane Bože, prosíme tě za všechny lidi, kterým umřel někdo blízký. Buď s nimi, když je jim smutno a když se jim stýská. A pomáhej nám, ať umíme být s nimi tak, jak oni potřebují. Amen.

Kam dále

[Plzáková, Elen: Umřel a byl pohřben.](#)

Odkaz na píseň

[Krásná je modrá obloha, je zázrak pod ní žít](#)

[Buď tobě sláva, jenž jsi z mrtvých vstal](#)

[Ó ujmí ruku moji a veď mne sám](#)

[Z tvé ruky, Pane můj, co dáváš, chci vzít](#)

[Kristus je má síla \(EZ648\)](#)

[Můj Pán všechny svolá ráno, až se rozední](#)

[Pan Mařátko \(SV263\)](#)

[Rok za rokem, roky, léta jdou](#)

[Tvá svoboda, tvá svoboda nade mnou](#)

[Zachovej nám víru dobrou \(SV389\)](#)

Cílová skupina

[Starší školní](#)

[Předškolní](#)

[Mladší školní](#)

Katechetické cykly

[Církevní rok](#)

Biblický odkaz (kat)

[Genesis 49,28–50,26](#)

[Genesis 12,1–3](#)

[Genesis 45,6](#)

[Genesis 45,11](#)

[Genesis 45,28](#)

[Genesis 46,3–4](#)

[Genesis 47,29–31](#)

[Genesis 49,1–28](#)

[Exodus 13,19](#)

[Jozue 24,32](#)